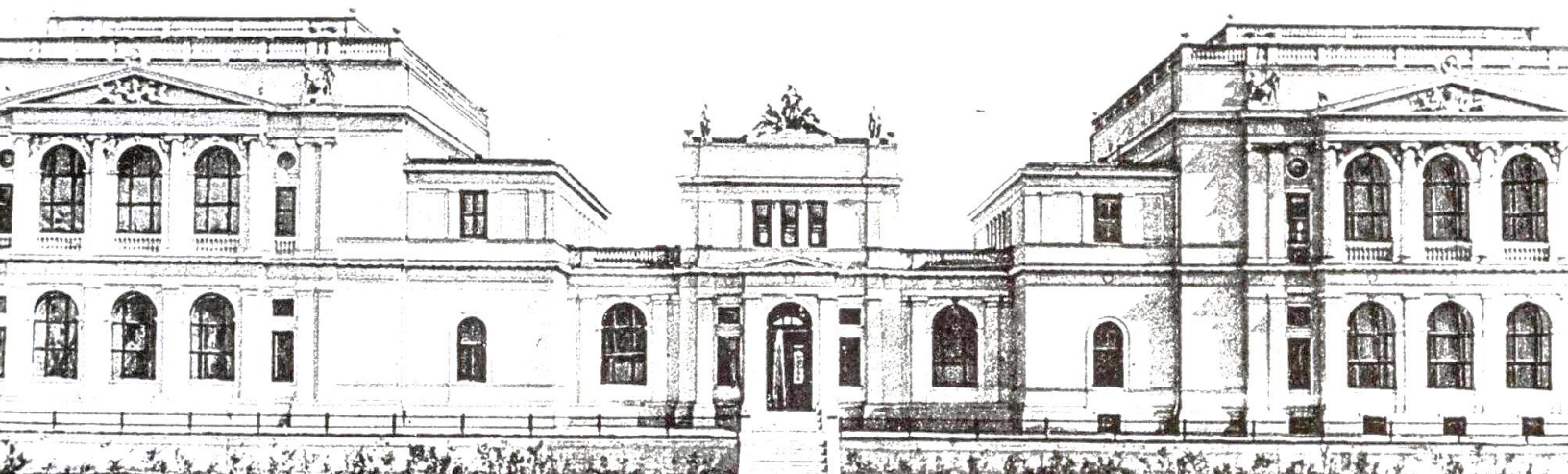

Povodom obilježavanja 132. rođendana
Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine

SAŽECI PREDAVANJA

Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine

1. februar 2020. godine

FENOMEN ZIMOVALIŠTA MALE UŠARE (ASIO OTUS) U BOSNI I HERCEGOVINI

Odjeljenje za prirodne nauke, Odsjek za zoologiju
dr.sc. Dražen Kotrošan, muzejski savjetnik za kičmenjake i orintolog
kotrosandrazen@gmail.com

Sove ili sovovke (Strigiformes) obuhvataju skupinu karakteristično građenih grabljivica (velika okrugla glava, kljun snažno savijen prema dolje i sa oštrim rubovima, oči krupne i postavljene naprijed, mogućnost okretanja glave za 270°, dobar noćni vid, dobro razvijen sluh, snažne kandže) izuzetno dobro prilagođenih za aktivnosti po noći. Prema revizijama koje su vršene u posljednjih desetak godina broj priznatih vrsta sova kreće se i do 250, a u bosanskohercegovačkoj ornitofauni zabilježeno je 11 vrsta. Mala ušara (*Asio otus*) je redovna gnjezdarica-stanarica u Bosni i Hercegovini. Ono što ovu vrstu izdvaja u odnosu na druge vrste sova je fenomen okupljanja u velika jata tokom zime. U zimskom periodu male ušare se okupljaju u jata koja broje od nekoliko pojedinačnih do nekoliko stotina jedinki (najveće zimovalište sa 743 jedinke zabilježeno je u Srbiji). Jata se okupljaju parkovima i u blizini javnih institucija. U Bosni i Hercegovini istraživanja ovog fenomena vrše se od 2010. godine. Do sada su prikupljeni podaci o više od 20 lokacija u Bosni i Hercegovini gdje ova vrsta zimuje, a na osnovu prikupljenih gvalica analizirana je i njihova ishrana. Zimovališta malih ušara postaju i turistička atrakcija (npr. Kikinda u Srbiji), a u Bosni i Hercegovini je objavljena i foto monografija. Nažalost, male ušare često stradaju kako zbog sujevjerja tako i zbog nekontrolisane upotrebe pesticida. Tokom predavanja bić će predstavljeni rezultati dosadašnjih istraživanja u Bosni i Hercegovini (distribucija, brojnost, ekologija, ishrana), primjeri kulturno-turističkog odnosa spram navedenog fenomena i razlozi i načini zaštite ovih ptica i njihovih staništa

VRIJEDNOST I ZNAČAJ HERBARSKE ZBIRKE ZMBIH (SARA) KROZ PRIMJER KOLEKCIJE OTTO BLAU

Odjeljenje za prirodne nauke, Odsjek za botaniku
Ermana Lagumdžija, viša kustosica za botaniku
ermanalagumdzija@gmail.com

Zbirka *Herbarium Bosniae et Hercegovinae* (SARA) uspostavljena je 1888. godine te predstavlja jedan od najstarijih i najvećih herbarija u zemlji i regionu. Procjenjuje se da ukupno broji oko 150 000 herbarijskih primjeraka i sastoji se od šest zasebnih

cjelina: herbarij svjetske flore (*Herbarium Generale*), herbarij bosanskohercegovačke flore (*Herbarium BiH sensu stricto*), herbarij Ericha Brandisa (*Herbarium Brandisianum*), herbarij Otto Blaua (*Herbarium Blavianum*), herbarij tipskih primjeraka (*Herbarium Types*) i kriptogamski herbarij (*Herbarium Cryptogamicum*: alge, gljive, lišaji i mahovine).

Historijski ova zbirka predstavlja kontinuiranu botaničku znanstvenu djelatnost čak i prije osnivanja Zemaljskog muzeja u Sarajevu čiju je osnovu dao F.Fiala poklonivši 1200 biljaka, a zatim se povećavala kolekcijama brojnih sakupljača od kojih su najznačajniji E. Brandis, K. Maly, O. Reiser, V. Loschnigg, H. Ritter.

Najstariji primjerci SARA herbarija prikupljeni u periodu 1868.-1872. godine pripadaju unikatnoj kolekciji dubleta O.Blaua koja broji 2503 primjerka. Biljni materijal je prikupljan u periodu 1868-1872. godine na brojnim lokalitetima u Bosni, Hercegovini i manjim dijelom u Crnoj Gori.

REKONSTRUKCIJA KAO METOD OBNOVE I RAZVOJA BOTANIČKOG VRTA ZEMALJSKOG MUZEJA BOSNE I HERCEGOVINE

Odjeljenje za prirodne nauke, Odsjek za botaniku

Berina Bečić, viša kustosica za hortikulturu

becicberina@gmail.com

Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine najstarija je kulturna i naučna ustanova u Bosni i Hercegovini. Smješten u velelijepne građevine u stilu talijanske renesanse u centru Sarajeva na površini od 24 070 m² u svom sklopu sadrži Botanički vrt kao vrijedan spomenik kulturno-historijskog naslijeđa. Zauzimajući površinu od 14.270 m² a imajući u vidu urbanističku karakteristiku Zemaljskog muzeja BiH za Sarajevo po svojoj lokaciji, stilu, tradiciji i publicitetu potrebno je njegovo prilagođavanje novim muzeološkim koncepcijama ne mijenjajući utemeljene ekološke i biološke principe. Unošenjem renesansnih elemenata na tačno određenoj vrtnoj površini u omjeru 14 270,00 m² : 1110,53 m² (pejzažni : klasični stil) estetsko-dekorativno funkcija vrta bi u potpunosti ispunila urbanističku karakteristiku Zemaljskog muzeja i njegovu ulogu javne ustanove od državnog značaja iz austrougarskog perioda. Cilj rada je prijedlogom primjene rekonstrukcije kao metoda obnove povijesne parkovske arhitekture ukazati na mogućnost razvoja u procesu obnove Botaničkog vrta Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine.

SITNI, ALI BITNI! ISTRAŽIVANJE UGROŽENIH VRSTA INSEKATA BIH

Odjeljenej za prirodne nauke, odsjek za zoologiju
Dejan Kulijer, kustos, biolog za beskičmenjake, entomolog
dejan.kulijer@gmail.com

Današnje moderno doba često se naziva dobom insekata, dominantno najbrojnije grupe organizama na planeti. Insekti zauzimaju veoma važno mjesto u svim kopnenim staništima, značajni su razgrađivači organske materije čime utiču na formiranje zemljišta, važan su izvor hrane za veliki broj drugih životinja, a bez njih bi oprašivanje velikog broja biljnih vrsta bilo praktično nemoguće.

Zbog degradacije i uništenja staništa danas se veliki broj insekata nalazi pod prijetnjom nestanka. Među ugroženim vrstama posebno je veliki broj insekata koji naseljavaju slatkovodna i šumska staništa, poput saproksilnih tvrdokrilaca ili vilinih konjica. Slabo poznavanje diverziteta i distribucije ovih insekata u Bosni i Hercegovini predstavlja glavnu prepreku za uspostavljanje kvalitetnog sistema njihove zaštite. Kako bi se to promijenilo od 2009. godine realizuju se istraživanja njihove distribucije u cilju procjene ugroženosti vrsta i zaštite najugroženijih predstavnika ovih grupa insekata, kao i korištenje prikupljenih podataka u procjeni stanja očuvanosti slatkovodnih i šumskih staništa u BiH.

U prezentaciji će biti prikazani rezultati istraživanja vilinih konjica i ugroženih vrsta saproksilnih vrsta tvrdokrilaca u BiH uz predstavljanje nekih od naših najljepših, najvećih, ali i najugroženijih insekata koji pripadaju ovim grupama.

RAZOTKRIVANJE (NE)VIDLJIVIH VRSTA: SKRIVENA INVAZIJA STRANIH INFICIRANIH ŽABA U BOSNI I HERCEGOVINI

Odjeljenje za prirodne nauke, Odsjek za zoologiju
Adnan Zimić, kustos-pripravnik, herpetolog
adnan.zimic@gmail.com

Prikupljeni uzorci tkiva zelenih žaba otkrili su prisustvo četiri nove invazivne vrste u Bosni i Hercegovini i otkrili njihovu brzu eskalaciju. Identifikacija ovih vrsta moguća je samo provođenjem genetske analize, jer morfološke nisu dovoljne. (Genetska) analiza patogena otkrila je prisutnost gljivica i virusa u uzorkovanoj populaciji zelenih žaba koja prijete opstanku vodozemaca širom svijeta; ti se patogeni otkrivaju u ovom dijelu svijeta prvi put. Grčka i albanska zelena žaba utvrdile su

svoje populacije izvan svog matičnog područja i hibridiziraju se s autohtonim vrstama u BiH, što predstavlja prijetnju lokalnoj bioraznolikosti.

ZNAČAJNE RUKOPISNE ZBIRKE USMENOG PJESNIŠTVA U POSJEDU ZEMALJSKOG BOSNE I HERCEGOVINE

Odjeljenje za etnologiju, Odsjek za duhovnu kulturu
dr. sc. Nirha Efendić, naučni saradnik za duhovnu kulturu
efendicnirha@yahoo.com

Usmena poezija sakupljana je i arhivirana u muzejsku kolekciju Folklornog arhiva još od prvih zapisa koje je načinio Kosta Hörmann, a potom, prema Hörmannovoj narudžbi i češki etnomuzikolog i likovni umjetnik Ludvik Kuba, u posljednjoj dekadi deceniji 19. stoljeća. Ipak, cjelovite zbirke prikupljane u privatnim aranžmanima domaćih sakupljača, te potom darovane ili otkupljene za Folklorni arhiv Zemaljskog muzeja, predstavljaju jedan od najznačajnijih izvora za proučavanje domaće folkloristike. Predavanje će se bazirati na predstavljanju sadržaja spomenutih zbirki, te njihovom značaju za razvoj nauke o našem narodnom stvaralaštvu.

TRADICIONALNA BOŠNJAČKA NOŠNJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Odjeljenje za etnologiju, Odsjek za materijalnu kulturu
Svjetlana Bajić, muzejska savjetnica u penziji

Predavanje uz prezentaciju koja ilustruje tradicionalne nošnje Bošnjaka i Bošnjakinja sa kraja 19. i kroz 20. stoljeće, približava osnovne karakteristike, vertikalni te horizontalni presjek nošnji, te etnografske zone u Bosni i Hercegovini. Predavačica je radni vijek provela u Odjeljenju za etnologiju Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, koji posjeduje najbogatije i najznačajnije komplete nošnji te fototeku i kolekciju crteža – što je omogućilo da prezentacija sadrži originalne ilustracije na tretiranu temu.

ZBIRKA BOSANSKOHERCEGOVAČKIH ĆILIMA ODJELJENJA ZA ETNOLOGIJU

Odjeljenje za etnologiju, Odsjek za materijalnu kulturu
Marica Filipović, muzejska savjetnica u penziji

Zbirka ćilima, serdžada i makata koja se čuva u Odjeljenju za etnologiju Zemaljskog muzeja BiH jedna je od najvrednijih kolekcija ćilima izrađenih tokom 19. i 20. stoljeća, u ćilimarskim centrima širom Bosne i Hercegovine. U zavisnosti od tkanja ćilimi mogu biti glatki i rutavi, sastavljeni iz više dijelova, ili izrađeni iz jednog komada. Prema tome za šta su korišteni, ćilimi su dobijali različite nazive: zilija, ćenar, mihrabli serdžada, ćilim na kola, makat itd.

Tkaonica ćilima koja je u Sarajevu osnovana 1892. godine, zapošljavala je žensku radnu snagu što je direktno uticalo na ekonomski položaj žene u bosanskohercegovačkom društvu.

KONZERVACIJA I RESTAURACIJA ČAMCA SA LOKALITETA DONJA DOLINA

Odjeljenje za konzervaciju i restauraciju
mr. sc. Esad Vesković, viši konzervator specijalista
konzervacija@zermaljskimuzej.ba

Prahistorijski čamac iz Donje Doline je smješten kao dio stalne postavke Zemaljskog muzeja BiH 78 godina (1914. – 1992.), a dio je muzejske zbirke više od 100 godina. Nakon ponovnog otvaranja Zemaljskog muzeja, i formiranja Odjeljenja za konzervaciju, 2017. godine odpočeta je ponovna konzervacija čamca, što će ga pripremiti za novu stalnu postavku Odsjeka za prahistoriju. Na čamcu su urađeni različiti konzervatorski testovi u saradnji sa ISCR- Visokim institutom za konzervaciju iz Rima, kao i različite analize, rendgensko i fotogrametrijsko snimanje. Konzervatorsko-restauratorski radovi su u toku, kao i izrada planova za izlaganje ovog predmeta dugačkog gotovo 12,5 m.

O projektnom zadatku, konzervatorskim postupcima, o prethodnim analizama, sastavu materijala, načinu strukturalnog ojačavanja čamca, metodologiji uklanjanja starih preparata korištenih u prvobitnoj konzervaciji, praktičnim konzervatorskim postupcima i novim metodama koje se koriste, kroz tridesetominutno predavanje predstaviti će načelnik Odjeljenja za konzervaciju Esad Vesković, viši konzervator.

ALBANEŠKI, ALBANSKO-DALMATINSKI BOSANSKI ILI SRPSKI MAČEVI? - mali prilog rješavanju jedne dileme

Odjeljenej za arheologiju, Odsjek za srednji vijek
dr. sc. Mirsad Sijarić, muzejski savjetnik za kasni srednji vijek
sijaric.mirsad@bih.net.ba

Na osnovu istraživanja pisane izvorne arhivske građe iz drugog desetljeća 15. st. u kojoj se spominju narudžbe relativno precizno definiranih sječiva za mačeve, usporedbom tih podataka sa stvarnim nalazima mačeva iz šire regije, kao i njihovim prikazima u likovnim izvorima, autor se nastoji približiti odgovoru na pitanje kako su zaista, ili nisu, izgledali tzv. albanski, dalmatinski, bosanski ili srpski mačevi. Podacima iz arhivske građe također se rasvjetljava i potvrđuje pretpostavljeno odvojeno djelovanje kovača i mačara, te ukazuje na određene tipološke detalje koji dozvoljavaju preciznije hronološko determiniranje pojedinih tipova sječiva, a time i mačeva, iz 15. stoljeća.

LATENSKE FIBULE S UKRASOM U VIDU OSMICA S PODRUČJA BIH

Odjeljenje za arheologiju, Odsjek za prahistoriju
dr. sc. Ana Marić, kustosica za mlađe željezno doba i numizmatiku
anam.zs.1888@gmail.com

Fibule s ukrasom u vidu broja osam popularan su i važan element materijalne kulture mlađeg željeznog doba u istočnom keltskom svijetu i njegovu okruženju. Riječ je o fibulama koje su uglavnom izrađene od bronce, a rijetko od srebra ili željeza, sa specifičnom dekoracijom u obliku broja osam, koja može biti smještena na luku, nozi ili i na luku i na nozi fibule. Najranije varijante pojavljuju se tijekom stupnja LT B1, dok se najkasnije mogu datirati u stupanj LT D. Područje distribucije obuhvaća južnu Panoniju i srednji i zapadni Balkan (sjeverna Hrvatska, Srbija i Bosna i Hercegovina), ali i šire područje srednje Europe (Moravska, Slovačka, Gornja i Donja Austrija, Mađarska i Rumunjska) s pojedinačnim izoliranim nalazima u Poljskoj, Ukrajini, Bugarskoj, sjevernoj Italiji i Grčkoj. Primjerci s područja Bosne i Hercegovine pokazuju određene karakteristike koje svjedoče o ispreplitanju kulturnih utjecaja iz srednje Europe i snažne autohtone baze u razdoblju mlađeg željeznog doba.

OKLOPNE LAMELE SA RIMSKOG UTVRĐENJA NA GRADINI U BIOGRACIMA KOD LIŠTICE

Odjeljenje za arheologiju, Odsjek za srednji vijek
Adisa Lepić, kustos za rani srednji vijek
adisalepic@gmail.com

Predmet predavanja pod nazivom „Oklopne lamele sa rimskog utvrđenja na Gradini u Biogracima kod Lištice“ su ostaci lamelnih oklopa pronađenih 1969./1970. godine na kasnoantičkom lokalitetu Gradina u Biogracima kod Lištice. Jedan dio oklopnih lamela sa Biograca publikovan je u radu dr. Irme Čremošnik 1989. godine gdje su iste identificirane kao dio vojnog remena, odnosno okova za remeni opasač. Identifikacija materijala kao oklopnih lamela izvršena je na osnovu analogija lamela ili cijelih lamelnih oklopa sa geografski najbližih lokaliteta kao što je Kranj v Lajh u Sloveniji i Svetinje u Srbiji.

Osim osnovnog pitanja indentifikacije, poseban se naglasak stavlja i na pitanje datacije lamela sa Biograca. Do sada je u cijeloj Evropi pronađeno oko stotitnu dijelova ili cijelih lamelnih oklopa od Kavkaza na istoku do Španije na zapadu. Svi su uglavnom datirani u drugu polovinu 6. i 7. stoljeće, kada su lamelni oklopi uvedeni u bizantijsku vojnu opremu te među Germanima i Avarima kao rezultat promjene ratne tehnike. Zbog svog pogodnog položaja Gradina na Biogracima bila je konstantno naseljena od prahistorijskog doba do razvijenog srednjeg vijeka (kasna gradišna faza), što je uticalo na mješanje materijala iz rimskog i kasnoantičkog sloja, te otežalo identifikaciju i dataciju ovog materijala tokom samog iskopavanja.

Lamelni oklopi druge polovine 6. stoljeća smatraju se elitnom vojnom opremom a samim tim i statusnim simbolom. Njihova pojava na Biogracima predstavlja rijedak i jedinstven pronalazak na bosanskohercegovačkim kasnoantičkim lokalitetima.

GRČKE SLIKANE POSUDE I KERAMIČKE FIGURINE IZ ZBIRKE ZEMALJSKOG MUZEJA BIH

Odjeljenje za arheologiju, Odsjek za antiku
dr.sc. Adnan Busuladžić, viši naučni saradnik za kasnu antiku
adnan.busuladzic@hotmail.com

U antičkoj zbirci Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine čuva se veći broj grčkih slikanih posuda koji pripadaju širokom spektru mikenske, kiparske, orijentalizirajuće,

protokorintske, korintske, geometrijske, crnofiguralne i crvenofiguralne keramike, bijelih lekita, te keramičkih figurina. Navedeni materijal sa prostora današnjih Grčke, Albanije, Turske, Crne Gore i Hrvatske, u Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine je dospio kao rezultat kolekcionarskih aktivnosti same institucije, a što je krajem 19. stoljeća bilo uobičajeno u evropskim muzejima. Grčke slikane vaze iz ove zbirke pokazuju veliku raznolikost stilova, ali i ikonografskih sadržaja koji uključuju floru i faunu, mitologiju, religiju, književnost, svakodnevni život, intimne odnose, obrazovanje, sportska takmičenja, ratnike, te druge pojave. Iz ovih razloga ovakva vrsta materijala nam ostavlja velike mogućnosti rekonstruiranja prošlosti starih Grka. Grčke glinene figurine u velikom broju slučajeva pripadaju figurinama tzv. Tanagra tipa. Činjenica da su u znatnom procentu pripadali grobnim cjelinama otkriva i njihovu prvotnu namjenu. Naime, konstatirano je da su ovi predmeti bili često neizostavan sadržaj prilikom ukopa, te su imali važnu ulogu u pogrebnoj praksi.

ZEMALJSKI MUZEJ
BOSNE I HERCEGOVINE